

Utószó

Valamikor 1973 végén kezdtem el írni a Matthew Scudder-sorozatot. A többi sorozatomnak nem ezzel a céllal álltam neki: az elején írtam egy könyvet (illetve Keller esetében egy novellát), aztán az egyik dologból következett a másik. Scuddernél azonban már az első kötet megírása előtt tudtam, hogy egy sorozat első darabja készül. Papírra vettem egy javaslatot, és amikor Bill Grose a Dellnél elfogadta, egymás után megírtam az első három részt (*Az apák bűnei, A pusztítás és teremtés ideje, A halál völgyében*).

A Dell 1975-76-ban megjelentette őket, de ezek nem a legjobb évek voltak arra, hogy a kiadó saját, szerzői kéziratot gondoljon. A könyvek ugyan elfogadható kritikai fogadtatásban részesültek (*A pusztítás és teremtés idejét* Edgar Allan Poe-díjra jelölték), a terjesztés nem volt valami remek, így aztán nem is fogytak valami jól. Akkor úgy gondoltam, hogy végeztem Matthew Scudderrel, de tévedtem – és mint később kiderült, nem utoljára.

Írtam még két kisregényt róla – *Ki az ablakon* és *Gyertya a Szatyros Hölgynek* – amelyek megjelentek az *Alfred Hitchcock's Mystery Magazine*-ben, majd 1980-ban befejeztem a negyedik regényt *Dőfés a sötétben* címmel. Semmi okom nem volt feltételezni, hogy lenne kiadó, akit érdekelne egy bukott sorozat, de mivel Scudderről akartam írni, hát róla írtam. Az első kiadó, akinek odaadtam, Don Fine volt az Arbor House-nál, és ő azonnal ki is adta keménykötésben (a Dell addig csak puhakötésben hozta ki a könyveimet), jól fogyott a könyvklubokban, és jó kritikákat kapott. Matthew Scudder visszatért.

*

De meg kellett változnia.

1973-ban erről szó sem volt. Úgy gondoltam, hogy a zsáner többi hőséhez hasonlóan Scudder egészen addig változatlan lesz, amíg írok róla. Nem öregszik, viselkedése is ugyanaz marad. Jimmy Armstrong bárjának hátsó asztalánál fog ülni, vagy tisztán issza a whiskyt vagy a kávéjába tölti – a hangulatától vagy a hold állásától függően. Miért is kellett volna megváltoznia? Úgy hiszem, nem volt más választása.

Nem állítom, hogy egy sorozat minősége attól függ, hogy a főhős változik vagy öregszik. Egy sorozat vonzereje legfőképpen abban rejlik, hogy az olvasó visszatérhet egy világba, ahol korábban már örömmel járt, felújíthatja a kapcsolatát a szereplőkkel, akiket egyszer már megszeretett. Bernie Rhodenbarr kalandjait nagyjából akkor kezdtem el nyomon követni, amikor Scudderét, és Bernie egy fikarcnyit sem változott, egy napot sem öregedett, és a jelleme sem fejlődött. Miért is kellett volna?

Scuddernél azonban a realizmus egy másik szintjén dolgoztam. Nem vehettem volna a könyveket annyira komolyan, amennyire kellett, ha nem engedem meg a hősnek, hogy az előző könyvben szerzett tapasztalatai és élményei ne legyenek rá hatással a következőben. Változnia kellett, öregednie kellett.

Ez a *Dőfés a sötétben* című regénynél lett nyilvánvaló, aminek a végén Scudder először kénytelen szembenézni azzal, hogy az ivás problémát jelent. Besétál egy AA-gyűlésre – majd azzal a lendülettel ki is jön, és az Armstrongba indul.

De volt egy érzésem, hogy vissza fog térni.

*

A következő könyv a *Nyolcmillió halál* volt, és kétszer hosszabb lett, mint az előző négy kötet bármelyike. Ennek három oka volt.

Először is, ugyanarról szolt, mint az elődei: egy bűntény nyomozásáról. Ez hajtotta előre a narratívát, ahogy ennek minden bűnügyi regény esetében lennie kell.

De ez majdnem mellékes. Miközben igyekszik megoldani Kim Dakkinen halálát, Scudder küzd az alkoholizmusával, ami kritikus pontra ért el. A történetben főszerepet játszik az erőfeszítése, hogy józan maradjon, valamint az Anonim Alkoholistákhoz való óvatos közeledése is.

Végül, ahogy a cím is sugallja, a könyv a New York-i élet veszélyeiről szol – illetve az emberi élet veszélyeiről bárhol a világon.

A regényt 1981 őszén írtam, miután a nyarat az országban össze-viszta utazgatva töltöttem egy Greyhound buszon. Washington Heightsban éltem a Haven sugárúton, bár az életem központja mégis a Greenwich Village volt, ahol az utazásom előtt laktam. Szinte minden nap felültem az A-metróra, és vettem egy *Daily Newst*. A metróon beléptem Scudder világába, és a történetek, amelyeket olvastam – a véletlenszerű erőszakról és a hirtelen halálról – másnap gyakran megjelentek a regényben.

Miközben írtam a könyvet, sokat foglakoztam a hosszával. Tudtam, hogy hosszú lesz, különösen egy egyes szám első személyben megírt detektívregényhez képest. De azt is tudtam, hogy nem szabad visszafognom a könyvet. Szerencsére a terjedelme nem zavarta sem a szerkesztőmet, Arnold Ehrlichet, sem a kiadómat, Don Fine-t. Éppen ellenkezőleg, sietve kiadták – akkoriban az Arbor House mindent sietve csinált, akár Patton, akinek mindig utánpótlásra volt szüksége – 1982 nyarán, majdnem pontosan huszonöt évvel ezen sorok megszületése előtt.

Elrepült az idő. De hova?

*

A *Nyolcmillió halál* komoly kritikai sikert aratott, a *New York Times* különösen dicsérte. A laptól egy fotós jött a lakásomba, Greenpointba – talán Scudder

ügyfelének, Chance-nek a hatására költöztem oda nem sokkal a regény befejezése után –, hogy lefotózzon, de sem a fényképem, sem a kritika nem jelent meg soha. Ennek ellenére a könyv egész jól fogyott, megérte a második kiadást, és könyvklub-kiadásban is megjelent. Jelölték az Edgar-díjra, megnyerte a Shamus-díjat, így a Scudder-sorozat annyi figyelmet kapott, amennyit korábban soha.

Úgy gondoltam, a sorozatnak itt a vége.

Isten tudja, én nem ezt akartam. Szerettem Matthew Scuddert, személyisége állandóan érdekelt, és lebilincselő volt az ő hangján írni. Mégis úgy éreztem, hogy elmondtam a történetét.

Az öt könyv mindegyike megállja a helyét önálló regényként. Azonban úgy is lehetett nézni, hogy Scudder története öt részből állt, és véget ért. A regény végén Scudder katarzist élt át, és ha az életben nem is, a regényekben egyvalakire mindössze egy katarzisz jut. Scudder végre szembenézett léte központi problémájával, és a jelek szerint meg is oldotta. Lehet, hogy ezt követően is volt élete, de ki akart erről olvasni? S ha igen, akkor azt nekem kellett megírnom?

Scudder élete, mondtam többeknek, elvesztette az értelmét. Ez különösen akkor vált nyilvánvalóvá, amikor elkezdtem a hatodik kötetet, és a történet szemem előtt hunyt ki a lapokon.

Nem tudtam mit tenni. Végeztem Scudderrel.

*

Nos, mint az nyilvánvalóan látszik, tévedtem. Azóta tizenegy regényt írtam róla, az utolsó *All the Flowers Are Dying* címmel jelent meg. Scudder fejlődött, változott, öregedett. A nyolcadik kötetben felbukkant egy gyilkos, aki szerepet játszott Scudder és Elaine Mardell közös múltjában. A történet végére egymásba szerettek, pár könyvvel később összeházasodtak, és beköltöztek egy házba a Parc Vendome-mal szemben. Scudder egyszer még a magánnyomozói igazolványt is kiváltotta, de hamar vissza is adta.

Most azt gondolom, amit korábban: Scudder és én végeztünk egymással. A hatvanas évei végén jár, és ugyan jó egészségnek örvend, már túl öreg a megszokott kalandokhoz. Itt az ideje, hogy nyugdíjba menjen.

De tévedtem én már korábban is. Nem lehet tudni, mi lesz vele.

*

Talán a filmről is kellene írnom pár szót, mert állandóan kérdeznak róla. Az emberek könyveket olvasnak, mégis filmekről akarnak beszélni. Ki tudja, miért?

Oliver Stone vette meg a megfilmesítés jogát, és írt két zavaros forgatókönyvkezdeményt. Ekkor átvették tőle mások a munkát, a film pedig

lassan a botorkált a befejezése felé. 1986-ban mutatták be, negatív kritikákat kapott, és kész. Jeff Bridges és Andy Garcia remek munkát végeztek a filmben, de ez kevés volt ahhoz, hogy megmentsek. A forgatást irányító emberek elvették a végső vágást a rendezőtől, Hal Ashbytól, és mivel ez volt a legnagyobb erőssége, a döntés nem volt nevezhető szerencsésnek. (Ez volt Ashby utolsó filmje, és nem tudom, szerepet játszott-e idő előtt halálában, de nem lennék meglepve, ha igen. Amikor a forgatáson találkoztam vele, egyfajta édes szomorúság vette körül. A moziban ülve értettem meg, hogy honnét jött ez a szomorúság.)

A filmnek alig volt köze a regényhez – Los Angelesben játszódott, ami különös választás egy minden tekintetben New York-i történethez –, de soha nem hittem, hogy a filmkészítő alapfeladata a szerző elképzelésének megfilmesítése lenne. Hanem az, hogy jó filmet csináljon. Ebben az esetben ez nem történt meg.

*

El sem tudom mondani, mennyire örülök, hogy a *Nyolcmillió halált* szép keménykötésű kiadásban láthatom negyedszázaddal első megjelenése után. Az Arbor House-féle első kiadás a gyűjtők célpontja lett – azaz jóval többet fizetnek érte, mint amennyit ér –, és a második kiadás, sőt még a könyvklub-kiadás is komoly összegekért cserél gazdát. Az új kiadásnak köszönhetően a gyűjtők és a lelkes olvasók – akik csak egy szép kötésű könyvet szeretnének a polcukon látni – egy régi hiányt pótolhatnak.

És a könyvtárak is mindenhol kitehetik a polcaikra a könyvet, ami számos listán a bűnügyi irodalom klasszikusaként foglal helyet. Ennek én nagyon örülök, és remélem, élvezték a könyvet.

Lawrence Block
Greenwich Village
2007 tavaszán